**[2024] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 194 : 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 674**

**ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ**

**ਬਨਾਮ**

**ਭਾਰਤ ਸੰਘ**

**(ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 551 ਆਫ 2024)**

**09 ਸਤੰਬਰ 2024**

**[ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ, ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇਜੇ.]**

## ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਕੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਲਈ ਨਵੇਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

## ਹੈੱਡਨੋਟਸ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ. 32- ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ/ਪਰਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਫੈਸਲਾ: ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਆਚਰਣ, ਅਰਥਾਤ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਦੀ ਅਨੁਦਾਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ - ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੱਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਲਈ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੌਜੂਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਨਵੇਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲਾਇਸੰਸ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ - ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝੌਤੇ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰੱਖਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਰਜਾਨੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਤੀਜਾ, ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ (ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਐਕਟ) ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਸਟਮਜ਼ ਐਕਟ, 1962 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ - ਕੀ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਰਥਿਕ, ਭੂ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਹੋਰ ਸਵੈ-ਸਿਆਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਹੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਆਂਇਕ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। [ਪਾਰਾ 7, 8, 9, 10, 11]

## ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ (ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਐਕਟ); ਕਸਟਮ ਐਕਟ, 1962

## ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32; ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰ; ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ; ਇਜਾਜ਼ਤਾਂ; ਗਾਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ; ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ; ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝੌਤੇ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤੇ; ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧ; ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਸਵੈ-ਲਾਗੂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ; ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ.

## ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਸ

ਸਿਵਲ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2024 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 551
(ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ)

## ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੈਰਿਲ ਡਿਸੂਜ਼ਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੀਆ ਯਾਦਵ, ਲੂਮਾ ਕਾਂਤਾ ਭੰਡਾਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਲੇਖਾ ਅਗਰਵਾਲ, ਪ੍ਰਸੰਨਾ ਐਸ, ਐਡਵ. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ.

ਬਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਸਿਨਹਾ, ਸਨੇਹ ਵਰਧਨ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ, ਐਡਵੋਕੇਟ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ.

## ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

### ਨਿਰਣਾ

1. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਸਾਬਕਾ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2. ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ/ਪਰਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਤੂਬਰ 2023 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਇਸੰਸ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14, 21 ਅਤੇ 51 (ਸੀ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

3. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ, ਵਕੀਲ ਨੇ ਫਲਸਤੀਨੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਯੁੱਧ ਅਪਰਾਧ/ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

4. ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਯਾਤ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਨੇ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ।

5. ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 73 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 73 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 253 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਧੀ, ਸਮਝੌਤੇ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ, ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

6. ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਪਾਰਸਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਲਈ ਨਵੇਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7. ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਰਾਹਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਰਥਾਤ, ਗਾਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦਗੀ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਦੀ ਗਰਾਂਟ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੋਜ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

8. ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਜਿਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੌਜੂਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਲਈ ਨਵੇਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲਾਇਸੰਸ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰੱਖਣਗੀਆਂ ਜੋ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

9. ਤੀਜਾ, ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ (ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਐਕਟ) ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਸਟਮਜ਼ ਐਕਟ, 1962 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਰਥਿਕ, ਭੂ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਚਿਤ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਸਮੇਂ, ਸਰਕਾਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

10. ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਜਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਰਾਹਤ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਸਵੈ-ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਰੋਕ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਹੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

11. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਾਹਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਆਂਇਕ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

12. ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

13. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

14. ਬਕਾਇਆ ਦਰਖਾਸਤਾਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ/ਲਾਜ਼ਮੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ

*ਸਿਰਲੇਖ: ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

**ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।**

**( ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ)**